

Korte tussenkalf verliest heel langzaam fa

tijd ns

Afkalven brengt nogal wat gezondheidsrisico's met zich mee. Dit gaat dikwijls gepaard met extra werk en de piekproductie kost ook nog eens veel krachtvoer. Is een tussenkalftijd van een jaar wel echt de beste keuze voor alle koeien? In de geitenhouderij is om diezelfde redenen duurmelken inmiddels de standaard, maar zijn die ervaringen door te vertalen?

TEKST FLORUS PELLIKAAN

Het is een herkenbaar fenomeen: moeite moeten doen om een persistent producerende koe droog te krijgen. Vervolgens komt er een aantal weken later een nieuwe uitdaging in de vorm van diezelfde koe probleemloos laten starten aan een nieuwe lactatie. Het zijn precies de twee momenten waarop de managementuitdagingen voor iedere melkveehouder liggen. Bijvoorbeeld het leeuwendeel van de uierinfecties komt vooral in die periode voor. Maar ook antibioticagebruik, uitval en veel arbeid zijn veelvoorkomende kenmerken van de transitieperiode van een melkkoe. In de huidige standaard komt die periode idealiter jaarlijks terug. Een korte tussenkalftijd is volgens berekeningen tenslotte nog altijd het meest winstgevend.

Toch twijfelen er steeds meer deskundigen en melkveehouders openlijk aan het streven naar een korte tussenkalftijd. Onder andere omdat er binnen de melkgeitenhouderij bijzonder goede resultaten worden gehaald met duurmelken, waarbij het aflammermoment juist vooruit wordt geschoven. Jeannette van de Ven, portefeuillehouder Gezonde Dieren bij LTO Nederland, ziet duurmelken dan ook als een van de belangrijkste gezondheidsitems voor kruisbestuiving tussen sectoren. 'We zien bij geiten dat de levensproductie aanzienlijk toeneemt, omdat je het aantal risicoperiodes vermindert. Ook daalt het antibioticagebruik en het arbeidsgemak voor de veehouder neemt toe. Natuurlijk weten we nog niet precies hoe persistent koeien zijn, maar er zijn zeker koeien die langer melk kunnen geven en er is tenslotte op persistentie te fokken.'

Duurmelken nam vlucht door Q-koorts

Onder andere de goede ervaringen met duurmelken binnen de geitenhouderij waren aanleiding voor de Duurzame Zuivelketen en het ministerie van Economische Zaken om wetenschappelijk onderzoek te initiëren (zie kader op pa-

▲ *Sommige geiten lammeren maar één keer en geven vervolgens zes jaar melk*

gina 41). Aan de hand van 150 koeien wordt in beeld gebracht welke dieren wel en welke niet geschikt zijn voor duurmelken. Ook moet het onderzoek aantonen welk effect duurmelken heeft op de productie- en gezondheidskenmerken.

‘In de geitenhouderij is er ook met de nodige twijfels aan duurmelken begonnen, dus de koudwatervrees binnen de melkveehouderij verbaast me niet’, stelt Van de Ven. ‘Pas toen er door Q-koorts een fokverbod kwam voor de geiten die tijdens de besmetting gust waren, kregen steeds meer geitenhouders ervaring met duurmelken. Deze geiten bleken de productie verrassend lang vol te kunnen houden. Hierdoor ging men ook bewust geiten door laten lopen en zo is langzaam duurmelken de standaard geworden.’ Ook Dirk-Jan Vonk heeft als veevoerspecialist binnen de geiten- en melkveehouderij bij Van Gorp Diervoeders ervaring met duurmelken. ‘Zeker 75 procent van de geitenhouders is in meer of mindere mate met duurmelken bezig. Als seizoensgestuurde producent is een geit wel anders dan een koe’, zo weet Vonk. Een geit begint de lactatie in het voorjaar bijvoorbeeld met 3,5 kilo melk en zakt in het najaar

terug naar 3 liter. Het volgende voorjaar piekt een geit zonder af te lammeren opnieuw, maar iets minder hoog, dus bijvoorbeeld tot 3,3 kilo melk. ‘Er zijn geiten die maar één keer lammeren en vervolgens zes jaar melk blijven geven. In dat opzicht is een koe natuurlijk echt anders.’

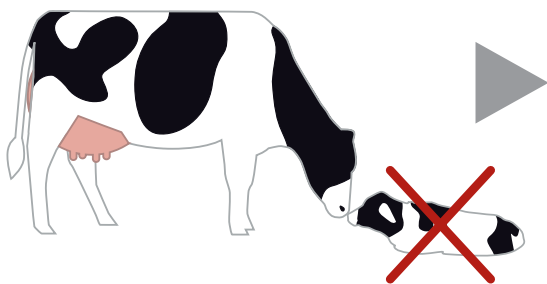
Toch denken zowel Van de Ven als Vonk dat duurmelken ook voor de melkveehouderij kansen heeft. ‘Daar ben ik heilig van overtuigd en er zijn ook al melkveehouders die er positieve ervaringen mee hebben’, stelt Vonk. Zoals Peter de Wit in Werkhoven (zie kader op pagina 39)

Persistentie als sleutel

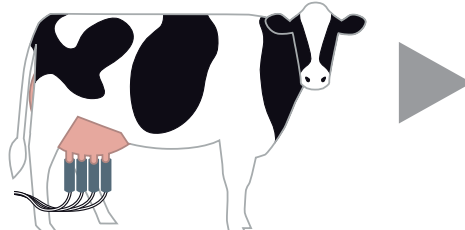
Volgens veevoeradviseur Vonk moet de melkveehouderij van de ervaringen uit de geitenhouderij leren dat niet iedere koe koste wat het kost na 60 dagen weer drachtig hoeft te zijn. ‘Met de juiste koeien is een langere tussenkalftijd helemaal niet erg. Koeien die 8500 kilo melk geven, zijn minder geschikt, maar we kennen allemaal de koeien die veel produceren en haast niet droog te krijgen zijn. Zoek de koeien uit waar een langere tussenkalftijd bij past en begin

De voor- en nadelen van duurmelken

LATER AFKALVEN

LANGER DOORMELKEN

VOORDELEN

- lager antibioticagebruik
- hogere levensproductie
- arbeidsgemak (door minder kalvingen)
- lagere krachtvoer- en dierenartskosten

NADELEN

- dierspecifiek management
- kans op vervetting
- economisch extra uitdaging

met het voorzichtig opschuiven ervan. Tien procent minder kalvingen per jaar is al mooi meegenomen. Vergeet niet wat je dit aan werk scheelt en wat het aan arbeidsplezier oplevert.'

Volgens zowel Van de Ven als Vonk vraagt duurmelken wel stuurmanskunst. 'Je moet voorkomen dat de geit of koe productie verliest. Hierdoor moet je een zo constant mogelijk management aanbieden en schommelingen voorkomen. Als je de koeien in de herfst te lang buiten laat lopen, verlies je melk die je niet meer terugkrijgt. Binnen de geitenhouderij wordt bovendien protocolair werken geadviseerd, waarbij je bijvoorbeeld uitmesten en klauwbekappen niet in één week doet, want dat kost melk.'

Ook het vervetten van dieren moet worden voorkomen, omdat dit problemen geeft bij de start van een

volgende lactatie. Volgens Vonk is het daarom belangrijk om die koeien te selecteren waarbij duurmelken past. Een voldoende hoge melkaanleg en veel persistentie zijn de sleutelwoorden. Voor persistentie is al jaren een fokwaarde (zie kader op pagina 40).

Celgetal loopt op

De beide deskundigen zijn ervan overtuigd dat duurmelken de levensproductie verhoogt, ook bij koeien, omdat het aantal kritieke gezondheidsmomenten daalt. Het antibioticagebruik neemt daardoor ook af, omdat onder andere uierinfecties zich grotendeels rondom de transitieperiode voordoen. Analyse van celgetaldata door CRV (zie figuur 1 op pagina 41) laat zien dat het celgetal gedurende het aantal dagen in lactatie wel stijgt, maar na bijvoorbeeld 500 lactatie-

Peter de Wit: 'Een kalfkoe kost gewoon een uur arbeid'

Een langere tussenkalftijd is er op het bedrijf van Peter en Mark de Wit in Werkhoven langzaam ingeslopen. Op dit moment ligt de tussenkalftijd zo rond de 470 dagen. 'We hebben altijd op kilo's eiwit gefokt en dan kom je vaak bij melkstieren uit. Vervolgens merkten we dat de koeien zoveel melk geven dat ze 50 dagen na afkalven er hormonaal niet aan toe zijn om alweer drachtig te worden.' De Wit vindt het helemaal geen nadeel dat de

koeien, die een rollend jaargemiddelde van 11.000 kilo melk realiseren, minder vaak afkalven. 'Aan het einde van de lactatie geven koeien de hoogste gehalten met in verhouding het minste krachtvoer', somt De Wit wat voordelen op. 'En de diergezondheidskosten zijn juist het hoogst rond afkalven. Daarnaast kost een kalfkoe zonder problemen gewoon al een uur arbeid. Als er dan ook nog eens problemen optreden, loopt dit snel op.'

Binnen de honderdkoppige veestapel heeft De Wit de strategie om vaarzen met een productie boven de 30 liter niet te insemineren. 'Zo hebben we laatst een vaars tien tochten laten lopen en pas bij de elfde geïnsemineerd. Ze was toen in één keer drachtig en produceerde bijna 20.000 kilo melk in 510 dagen, ofwel 38 kilo per dag.' Door minder snel te insemineren realiseert De Wit een inseminatiegetal bij de koeien van 1,7.

Bij de oudere koeien kijkt de Utrechtse vee-

houder naar hoe de koe in eerdere lactaties reageerde op duurmelken. Een koe die aan het begin van de lactatie wat is overkomen waardoor ze de piekproductie niet haalt, is volgens de veehouder niet geschikt om langer te melken. Daarnaast heeft hij de ervaring dat oudere koeien de productie minder lang volhouden dan jonge koeien.

Op persistentie fokt de melkveehouder niet bewust. 'Mijn ervaring is dat persistentie en een hoge productie goed samengaan. Bovendien zorgt het fokken op veel melk ervoor dat je koeien krijgt die niet vervetten, want dat moet je te allen tijde zien te voorkomen.' Dat duurmelken geen grotere opgang maakt, komt volgens De Wit door de vier V's: de veehandelaar, de veearts, veeverbetering en de veevoerleverancier profiteren allemaal van een korte tussenkalftijd en zullen dus niet snel anders adviseren. 'Wij gaan hier echter beslist mee door.'

Het voorkomen van vervetting is een belangrijke succesfactor binnen duurmelken

dagen nog altijd ruim onder de piek van rond afkalven ligt. Binnen de geitenhouderij wordt duurmelken gezien als positief voor de uiergezondheid. Wat exact de financiële gevolgen van duurmelken zijn, is lastig in te schatten, omdat het ontbreekt aan voldoende gegevens. Het wetenschappelijk onderzoek op Dairy Campus moet daar meer inzicht in geven, maar vooruitlopend daarop deed Akke Kok, promovendus aan Wageningen Universiteit, al een modelstudie (zie kader op pagina 41). Het traditionele beeld dat een korte tussenkalftijd financieel het meest oplevert, blijft overeind. Maar de persistentie, het krachtvoerverbruik en de bespaarde arbeid zijn wel van grote invloed. Eventuele investeringen in hulpmiddelen voor een korte tussenkalftijd of besparingen op fosfaatrechten zijn niet meegerekend.

In drie lactaties tientonner

Ervaringen met duurmelken bij zowel geiten als koeien zijn er ook. Familie Hubens uit het Limburgse Beesel was zo enthousiast over duurmelken bij de geiten dat ze het ook bij hun koeien toepassen.

Door de strategie van duurmelken is maar liefst een derde van de geiten van Hubens ouder dan zes jaar en zes maanden, hoewel ze maar één keer hebben afgelammerd. 'Geiten zijn wat dat betreft wezenlijk anders dan koeien, maar wij hebben ook koeien gehad met 35.000 kilo melk in één lactatie. Dat is de gemiddelde levensproductie in Nederland', vertelt vader Frits. 'Er wordt bij melkkoeien nog veel te weinig met duurmelken gedaan.'

Door voor duurmelken te selecteren op persistentie degradeer je volgens vader en zoon Hubens de tussenkalftijd. 'Maar daardoor houd je de koe bewezen gezonder omdat je één of twee kalvingen in het leven overslaat', vertelt Rob Hubens.

Duurmelken komt de levensproductie bij zowel koeien als geiten volgens vader en zoon Hubens dan ook zeker ten goede. Frits: 'Hierdoor hoeft je minder jongvee aan te houden en dat past helemaal in het huidige fosfaattijdperk.' Zoon Rob Hubens vult aan met cijfers: 'We kunnen toe met vijftien procent vervanging en insemineren op dit moment 60 procent met Belgisch witblauw, ondanks de lange tussenkalftijd.' Volgens Rob is de grootste uitdaging van duurmelken het uitstellen van de eerste inseminatie. 'Je kunt een

Zes punten persistentie zorgt voor **bijna 300 kilo extra melk**

Een belangrijk criterium in het lang volhouden van de melkproductie is persistentie. Al geruime tijd is hiervoor een gelijknamige fokwaarde beschikbaar. Via 'stier zoeken' zijn deze fokwaarden te vinden. De persistentie

geeft aan hoeveel een koe meer produceert na de piekproductie dan de gemiddelde koe. Hierbij wordt gekeken naar de periode 61 tot 305 dagen na afkalven. Per punt persistentie produceert een melkkoe gemiddeld per lac-

tatie 3,7 kilo vet en eiwit ofwel 48 kilo melk meer. Bij een verschil van zes punten persistentie (fokwaarde 97 of 103 bijvoorbeeld) produceert een koe tussen de 61 en 305 dagen dus bijna 300 kilo melk meer.

Wetenschappelijke proef met 150 koeien moet effecten duurmelken aantonen

Op initiatief van de Duurzame Zuivelketen is afgelopen jaar op de Dairy Campus in Leeuwarden een uitgebreide proef gestart naar de gezondheids- en productie-effecten van duurmelken onder de naam 'Lactatie op Maat'. Zo'n 150 koeien doen aan de proef mee, die minstens 2,5 jaar duurt. 'We willen onder andere in beeld brengen welke koeien nu het meest geschikt zijn voor duurmelken', vertelt WUR-onderzoeker Ariëtte van Knegsel. 'In de praktijk zijn hier al wel ideeën over, maar wij willen het graag wetenschappelijk vaststellen en hiermee veehouders betrouwbare handvatten geven voor de toekomst.' Voor de proef zijn koeien onderverdeeld in drie groepen: een vrijwillige wachttijd tot inseminatie van 50, 125 en 200 dagen na afkalven. Alle effecten op dracht, voeropname,

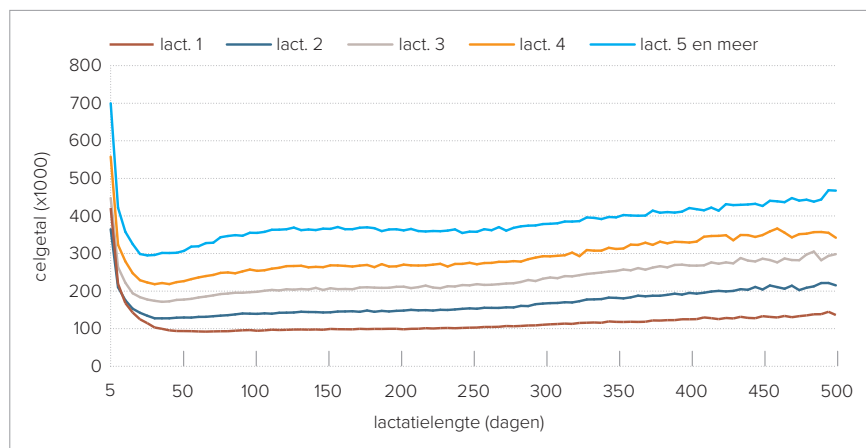
afkalven, productie, persistentie, gezondheid van koe en kalf en de economische gevolgen worden in beeld gebracht. 'We verwachten dat duurmelken goed past bij de Nederlandse melkveehouderij. Enerzijds vanwege de hoge productiekoeien en anderzijds vanwege de voortdurende zoektocht naar welzijn, arbeidsgemak en fosfaatruimte.' Hoewel er nog geen meetgegevens zijn, verwacht Van Knegsel vooral positieve resultaten op het gebied van gezondheid. 'Je vermindert netto het aantal transities, hierdoor heeft onder andere de uier minder te lijden, waardoor koeien in theorie ouder moeten kunnen worden.' Hoewel de droogstand als herstelperiode verder vooruit wordt geschoven, hoeft het effect niet minder te zijn, volgens Van Kneg-

sel. 'Doordat de koeien na duurmelken met een minder hoge productie droog gaan, verloopt het proces natuurlijker. Het is dan ook aannemelijk dat de risicomomenten voor gezondheid, rond het droogzetten en rond het afkalven, met minder problemen gepaard gaan. Maar het onderzoek zal dit moeten uitwijzen en ook of een en ander opweegt tegen misschien wel een lagere productie.' Om gebruik te kunnen maken van ervaring uit de Nederlandse melkveehouderij is Lactatie op Maat ook gestart met een praktijknetwerk van boeren die ervaring hebben met duurmelken of daar serieus mee willen starten. Het project kan daarvoor nog wel enkele deelnemers gebruiken.

Meer informatie hierover is te vinden op: www.verantwoordeveehouderij.nl

koe niet zoals een geit oneindig blijven melken. Daarom hebben we door ervaring criteria vastgesteld die heel goed werken. We insemineren bij een conditiescore van 2,5 op een schaal van 5 of een productie van 30 tot 35 kilo melk per dag. Door een hoogwaardig rantsoen en weinig krachtvoer blijft de melkgift in stand, ook na de inseminatie.' Een ideaal toekomstperspectief met de 100 melkkoeien heeft Rob duidelijk voor ogen. 'Een koe die in drie lactaties 100.000 kilo melk geeft en tegelijkertijd 10.000 kilo vet en eiwit. We zijn ervan overtuigd dat het kan.' |

Figuur 1 – Het verloop van het gemiddelde celgetal in Nederland per lactatie (bron: CRV)

Modelstudie: duurmelken speelt alleen quitte bij vaarzen

Hoewel de wetenschappelijke proef nog maar net is gestart en de resultaten nog zeker 2,5 jaar op zich laten wachten, heeft Akke Kok, promovendus aan de Wageningen Universiteit, al een economische modelstudie naar duurmelken gedaan. Hierbij is gerekend aan het verlengen van de tussenkalftijd met twee of vier maanden. 'Gemiddeld kost duurmelken 70 euro per koeplaats per jaar als de tussenkalftijd van het hele koppel met twee maanden wordt verlengd', vat Kok samen. 'De lagere gemiddelde dagproductie bij duurmelken wordt dus onvoldoende gecompenseerd door bijvoorbeeld minder droge dagen

per jaar, minder inseminaties en minder diergezondheidskosten rond afkalven.' Van alle diercategorieën speelt alleen het verlengen van de tussenkalftijd bij vaarzen met twee maanden quitte, omdat vaarzen gemiddeld genomen persistenter zijn. De berekening is gebaseerd op de data van zestien Nederlandse bedrijven, een gemiddeld rantsoen en gemiddelde gezondheidskosten van 152 euro per afkalving. Dit is dus gebaseerd op een typisch Nederlands bedrijf met een reguliere bedrijfsvoering. 'Ter vergelijking heb ik ook gerekend aan twee Deense bedrijven die daadwerkelijk aan duurmelken

doen. Daaruit bleek dat het economisch wel uit kan, omdat die koeien zo persistent zijn waardoor de dagproductie veel minder daalt.' Daarmee is persistentie dus ook een sleutel om duurmelken op bedrijfsniveau wel tot een succes te maken. 'Dat geldt ook voor eigen arbeid en krachtvoer. De arbeid van de veehouder of het personeel rondom afkalven en het voeren van de kalfjes is niet in de berekening meegenomen.' Ook is in de modelstudie gerekend met een gemiddeld Nederlands rantsoen. Bedrijven die een koe op de melk kunnen houden met relatief weinig krachtvoer, kunnen hiermee dus besparen.